

ANBLADET

Nr 115 ISSN 0280-0993 NOV 2016

Organ för
NORRTÄLJE SLÄKTFORSKARFÖRENING

Försommarutflykten gick i år till Kvarngården. Länna hembygdsförening stod för de trevliga arrangemangen. Sid. 6 - 7.

Birger Ahlrén 100 år

Under vinjetten Porträttet har Palle Lindkvist i detta nummer skrivit om släktforskaren och Blidöbon Birger Ahlrén, som i år skulle ha fyllt 100 år. Läs mer på sid. 9

Foto: Erik Åman, bilden beskuren.

Läs om en av arbetets stora söner,
Henrik Menander på sidan 10.

Anbladet utkommer med 3 nummer per år och utges av Norrtälje Släktforskarförening.

Tidningens adress: Box 280,
761 23 Norrtälje.

Hemsida: www.norrtelje-sff.se

Webmaster: Björn Bergström
webmaster@norrtelje-sff.se

Redaktör och ansvarig utgivare:
Urban Johansson

Tidningen ingår i NSFF:s medlemsavgift, f. n. 175 kr/år.

Bankgiro: 459-5724

Manus och idéer till artiklar kan insändas till tidningen under ovanstående adress. Artiklar och citat ur tidningen får användas efter angivande av källan.

Helårsprenumeration: 100 kr.

Enstaka exemplar av tidigare nummer kan köpas för 30 kr/st.

I NSFF:s styrelse ingår:

Ordf. Urban Johansson

Grovstavväg. 25, 761 93 Norrtälje
Tel: 070-692 48 36

Kassör Sven-Olof Gahnström

Stockholmsv. 24B, 761 43 Norrtälje
Tel: 0176-124 56

Sekr. Willy Menander

Asplundsv. 18, 760 10 Bergshamra
Tel: 0176-261 255

V. ordf. Ann-Marie Alfredsson

Grovstavväg. 25, 761 93 Norrtälje
Tel: 0176-266 280

Klubbmäst. Birgit Söderman

Malsta-Ekebyv. 82, 761 71 Norrtälje. Tel: 0176-228 081

Ledamot Thomas Malmström

Rögården 5, 761 30 Norrtälje
Tel: 0176-224 626

Höst igen och nya tag i forskningen!

Slutet av september när jag skriver detta virvlar löven i luften och träden vajar i blåsten. Det har regnat i två dagar, vilket är välbehövligt för naturen. Jag hoppas att ni alla haft en bra sommar med vila, sol och kanske spännande resor. Nu är dock höstterminen över oss och det är dags att återvända till sin släkt- och hembygdsforskning.

För två dagar sedan, den 28 september hade vi styrelsemöte och diskussionens vågor gick höga kring många viktiga ämnen för vår förening. Jag skall ta upp ett par ämnen här - ämnen där styrelsen behöver stöd av medlemmarna.

Först en mycket glädjande sak - det börjar komma in artiklar från tidigare ej medverkande artikelförfattare. Jag har tjatat mycket om detta och det är mycket roligt att se att min vädjan börjar ge resultat. Fortsätt att skicka in era bidrag, det ger ett bättre och mer läsvärt Anblad!

Vår webmaster har visat att intresset för vår hemsida börjar svikta. Om det inte sker förändringar i detta medium, så tappar folk intresse att gå in där och söka. Vi måste således hitta på något nytt. Några förslag är att medlemmarna skicka in korta berättelser om sin forskning, både lyckad och misslyckad sådan kan vara lärorik att ta del av. Bilder från sin hembygd, från kyrkor eller intressanta dokument kan också vara av intresse. Eller varför inte gammal stil som man inte kan tyda och som man vill ha hjälp med. Vi i styrelsen är jättegglada för alla bidrag som du kan skicka till webmaster@norrtelje-sff.se

Glöm heller inte att lägga in dina uppgifter i **vår digitala forskarförteckning** på vår hemsida. Kontakta vår webmaster Björn Bergström om hur det skall gå till eller hör av er till undertecknad.

Ha det gott!

Urban Johansson

Bra sagt!

Envar har sin fulla frihet, så länge han inte använder den.

Helge Krog

Det är synd att alla som verkligen kan styra landet jobbar som taxichaufförer eller frisörer.

GeorgeBurns

Jag fruktar tre avoga tidningar mer än tusen bajonetter.

Napoleon

Veneriska sjukan grasserar i Roslagen

.... tillfället att utöka ditt bibliotek med värdefull släktforskarinformation.

Vår medlem Bo Schylander håller på att städa i sitt digra bibliotek och tänker göra sig av med en del medlemstidningar.

Han skänker nu bort Genealogiska Föreningens medlemsblad *Släkt och Hävd* till hugade spekulanter.

Han har fulla årgångar av bladet från mitten av 1970-talet till 2016.

Om du är intresserad så kontakta Bo på telefon 08-511 74 015 eller 070-298 45 48.

Du får tidningarna gratis, men får betala portot om tidningarna skall skickas med posten.

Om du inte bor alldeles för långt bort från Vallentuna eller Norrtäljeområdet så är Bo beredd att ombesörja transporten vid tillfälle då han har ärende till Norrtälje.

Ring för att diskutera detaljerna!

Det duggar tätt..

med personregister nu. Även SVAR kommer med en nygammal folkräkning på sin digitala forskarsal. Här gäller det 1930 års folkräkning som nu är skannad från originalhandlingarna i färg. Den tidigare versionen var skannad från mikrofilm.

Handlingarna är indexerade på församlingsnivå. För att underlätta sökning pågår registrering av materialet, som publiceras fortlöpande i Folkräkningsdatabasen.

Följande redovisning lämnade Fredric Vilhelm Radloff i sin bok "Beskrifning öfver Roslagen", skriven 1804-05 och tryckt i Norrtälje 1909. Stavningen har moderniserats något.

"Den 1 juli 1791 öppnades ett kurhus i Norrtälje, sedan venerisk smitta yppat sig i åtskilliga socknar. Överståthållaren och presidenten Samuel af Ugglas, länets dåvarande hövding, uppmuntrade flera frikostiga medborgare till sammanskott (insamling) och bidrog själv till inrättningen.

En byggnad inreddes med 11 sängar och den 12 juni 1791 utfärdades om denna anstalt en kungörelse, som ytterligare inrycktes i konsistorii cirkulär av den 9 december samma år.

Provinsialmedicus Lunddahl utgav en tryckt redogörelse för sjukdomens kännetecken.

Höglovliga Kungl. Serafimer Ordens Gille har årligen bidragit till inrättningen först med 200 riksdaler och sedan med 300 riksdaler samt 33 riksdaler 16 schilling läkararvode. Den återstående kostnaden, som ofta varit större, har landshövdingarna hittills kunnat bestrida med gåvor från enskilda personer.

Läkemedel bekostas av medicinalfondens. Utan denna välgörande anstalt hade smittan säkert blivit en svår landsplåga för hela orten. Av 342 sjuklingar har 279 blivit återställda, 38 förbättrade, 15 som obotliga avsända och 20 döda.

Några pastorat har i synnerhet lämnat ett stort antal smittade: Almunge 34, Söderby 33, Fasta och Esterna 24, Bro 18, Knutby och Faringe 14, Närtuna och Gottröra 32, Länna 29.

I de bägge sistnämnda socknarna finns ännu fler i svår belägenhet, men de övriga är befriade från inrotad smitta. Kurhusinrättningen är likväl ännu högst nödvändig, medan årligen flera utom orten smittade måste mottagas, vilkas tillstånd snart kunde bli farligt inte bara för dem, utan också för andra invånare.

Enskildas kostnad för hälsans vård i detta distrikt torde kunna beräknas till 4 000 riksdaler banco varav $\frac{3}{4}$ betalas för läkemedel. Medicinalfondens utgift bestående

av provinsialmedici löner, kostnader för resor vid farsoter och medikamenter till de fattiga går vanligen till 250 riksdaler banco." Följande uppgifter är kortfattade och dem kan man hitta i Wikipedia.

Kurhuset lades ner efter ett kvarts sekel. I början av 1840-talet grundades ett nytt sjukhus med åtta platser, som 20 år senare utökades till 26 vårdplatser. När landstinget grundades år 1863 tog det över driften. Anslaget det första året var 3 400 riksdaler.

År 1893 beslöt landstinget att det skulle uppföras en ny sjukhusbyggnad väster om staden. Det nya sjukhuset fick 40 bäddar, samt åtta platser på vad som i landstingets jubileumsskrift från 1914 beskrivs som "upptagningsanstalt" eller "dårsjukstuga", i två celler och sex rum.

Sjukhuset, som ritades av arkitekten Axel Kumlien, stod färdigt för inflyttning på sommaren 1897. Redan efter några år hade verksamheten vuxit ur lokalerna.

En mindre och tillfällig lösning på lokalproblemen kom år 1906 då de mentalsjuka patienterna flyttade till Ulfunda sinnessjukanstalt i Bromma.

Efter att lokalfrågan hade utretts under flera år godkände landstinget år 1913 att sjukhuset skulle byggas ut.

Därefter har sjukhuset byggts om och utvidgats vid flera tidpunkter. År 1952 stod en tredje våning på byggnaden klar. Under 1970-talet öppnades 48 vårdplatser för psykiatrisk vård och år 1996 invigdes en helt ny sjukhusbyggnad.

Norrtälje sjukhus akutmottagning är öppen dygnet runt. Sjukhuset bedriver bassjukvård inom olika specialiteter (dock inte förlossningar) och drivs av vårdbolaget Tiohundra AB sedan 2006. Sjukhuset har idag 96 vårdplatser och cirka 600 anställda. Antalet patientbesök är omkring 120 000 per år (2011).

Återgivet av Roland Palmquist 2016

Glöm inte att meddela NSFF om du ändrar adress!

Regementspukslagaren Falcks dystra öde

Hej!

I Peter Englunds bok om slaget vid Poltava 1709 omnämns pukslagaren Falck, sid 188. Livregementet gjorde en neslig förlust i kulstormen vid Poltava. Som belöning för att förbandet skött sig väl vid slaget i Lund 1676 hade Karl XI skänkt ett par stora pukor av silver. Dessa var med ute i striden, burna av en speciell häst och trakterade av regementspukslagaren Falk. Vid passagen mellan bataljonen och skogen dödades dock både Falck och hästen av ryska kulor. Under flykten blev silverpukorna liggande kvar invid hästkadavren och pukslagarens genomborrade lik.

Ryssarna gjorde ett riktigt skattfynd: invid Livregementets ihjälskjutne pukhäst och kroppen efter regementspukslagaren Falck fann ryssarna de två stora silverpukorna, sid 195.

Om dess silverpukor finns en lång historia, som man kan läsa om på nätet. Denne pukslagare **Gustaf Falck var gift med Anna Christina Plagman** född ca 1670-80 troligen i Blästad, S:t Lars socken i Östergötland. Tyvärr har födelsenotisen ej hittats, likadant för brodern Magnus Plagman. Magnus var också med vid Poltava men överlevde fångenskapen och vandrade hem till sitt torp i Skåne och levde flera år efteråt. Vilken bedrift!

Nu undrar jag om någon vet något om pukslagaren Gustaf Falck och hans hustru. 1700 hade Falck avancerat från Södra Skånska kavalleriregementet till Kongl. Maj:tz LijfRegemente till häst. Livregementet till hästs pukslagarboställe låg i Gottröra vid den här tiden.

Undertecknad har hittat nedanstående om hans hustru Anna Christina Plagman:

1703, Gottröra CI:1, s. 18

som fadder i Gottröra 13/1 1703 "Pukslagaren hust: Anna Christina Plagman"

"Anno 1710 (hon är änka då) d 28 Decembr wigdes Matz Erson i Wästerrickeby och Anna Larsdotter hoos Madam Anna Christina Plagman i Kyrkiobyn"

Källa: Gottröra CI:1 (1699-1757) Bild 9/sid 6 (AID: v85012.b9.s6, NAD: SE/SSA/1511)

Madame Anna Christina Plagman gifter om sig 20/3 1738 med Lieutenanten Hr Simon Jacob Fischer i Storkyrkoförsamlingen.

Källa: Ela:2 (1733-1747) Bild 56/sid 103 (AID: v90710.b56.s103, NAD: SE/SSA/0016)

Min fråga är om någon i Norrtälje Släktforskarförening har några ytterligare uppgifter om pukslagaren och hans hustru i Gottröra? Det skulle vara intressant att få reda lite mer.

Vänliga hälsningar

Ann-Charlotte Lindberg

Lund

epost: dajptw@telia.com

SLÄKTFORSKARNAS ÅRSBOK 2016

Utgiven av Sveriges släktforskarförbund, Malmö 2016

Som vanligt fullmatad med intressanta artiklar inom en rad olika områden. Finns att läsa på Norrtälje stadsarkiv. Ett par exempel skall anges.

Fosterbarn och källorna till deras historia av *Johanna Sköld och Ingrid Söderlind*. Författarna berättar om hur släktforskarna kan hitta informatin om fosterbarn i arkiven.

Skulder, smide och sill - släktforskning i bruksarkiven av *Anders Nordebring*

Här finner man de anställdas löner, vad de arbetade med och vad de handlade i bruks-handeln.

Jordemoder och barnmorska - hon mötte både liv och död av *Anna-Karin Westerlund* Berör bl a förlossningsdagböckerna och vad man kan finna för information i dessa.

Östgöta Brandstodsbolags makulerade försäkringsbrev av *Roy Andersson*

Försäkringsbrev är en fantastisk källa för forskning om gårdar och deras byggnader.

Fel i den digitala forskarförteckningen

På NSFF:s hemsida finns vår digitala forskarförteckning. Styrelsen har nu fått synpunkter från användare av denna, som vi tycker är angeläget att föra ut till våra medlemmar.

Skicka in dina uppgifter nu!

Förteckningen har legat ute länge nu, men det är en försvinnande liten del av föreningens medlemmar som lagt in sina uppgifter där. Därför vill styrelsen uppmana alla, medlemmar som icke-medlemmar, att registrera sina forskningsområden till hjälp för andra som kanske inte kommit lika långt i sitt sökande. Blankett kan rekvireras från föreningen. Det går också bra att sända in uppgifter direkt till vår webmaster. Titta i förteckningen vilka uppgifter som efterfrågas.

Rätta felaktiga-postadresser!

Kolla också att den e-postadress ni registrerat verkligen är den ni just nu använder. Ett flertal adresser är tydligen nu inaktuella, vilket skapar onödig irritation hos dem som söker kontakt.

Registrera din egna hemsida!

Ni som har registrerat er i förteckningen och har egen hemsida - kontakta vår webmaster och lämna adressen till denna så ökar vi ytterligare servicen till forskarkolleger runt om i Sverige.

Delad glädje - dubbel glädje

Dina uppgifter i förteckningen kan leda till kontakt med personer, som har uppgifter du inte har. Vi är över 300 medlemmar i föreningen. Låt oss hjälpas åt att uppnå 100 st. i forskarförteckningen till halvårsskiftet 2017!

Mathilda - en räddande ängel

Den 26 juli 1860 föddes en flicka i byn Brännström i Roslagsbro församling. Hon döptes till Margreta Mathilda och var Pehr Erik och Anna Sundins femte barn. Mathilda skulle komma att växa upp till en stark och självständig yrkeskvinna och något av en räddande ängel för kvinnor som "råkat i olycka" som man sa på den tiden.

Vid 21 års ålder fick hon tjänst som piga på Johannisberg i Mariestad där pionjären Emanuella Carlbeck bedrev landets första verksamhet för barn med utvecklingsstörning. Där stannade hon nästan ett år varefter hon återvände till Roslagsbro och Brännström där fadern dött på senhösten 1881.

Den sista april 1885 flyttade Mathilda som ackuschörska (barnmorska) till Stockholm där hon skulle genomgå sjuksköterskeutbildning. Hon bodde sex år på olika adresser i Klara varefter hon flyttade till Adolf Fredriks församling 1891 där hon stannade i tjugo år. Det var troligen i den församlingen som hon etablerade sig som barnmorska med egen "mottagning" och blev en av dem som tog sig an de kvinnor som ville föda sina barn anonymt.

Denna möjlighet att förbli anonym infördes av Gustav III 1778 genom det så kallade Barnamordsplakatet.* Avsikten var att få ner den spädbarnsdödlighet genom födande/dödande i lönnedom som blivit utbredd. I födelse- och dopböckerna uppgavs vid anonym födsel, förutom barnets namn och födelsedatum, endast moderns ålder (ibland även hennes födelsedatum och barnets första hemvist). I övrigt noterades föräldrarna som "okända".

Mathilda tycks ha varit en av dem som var noga med att anteckna hemvisten, Rådmansgatan 39B, för de nyfödda. Barnmorskorna borde även, enligt Barnmorske-reglementet från 1856**, uppmana mödrarna att lämna sitt namn i ett förseglat kuvert och det är väl ett rimligt antagande att den ordentliga Mathilda tillhörde dem som tillämpade detta. Sådana kuvert kan finnas bevarade och är i så fall guld värda för släktforskare.

Den tredje augusti 1906 gifte Mathilda sig med den nio år yngre, nyskilde spårvarnskontrollanten Johan August von Walden. Äktenskapet varade endast i fjorton månader men hon behöll det adligt klingande

efternamnet till 1913 då hon gifte om sig i Frötuna men mer om detta längre fram.

Vi vet inte varför Mathildas första äktenskap gick i stöpet men en förklaring kan ju vara att det nygifta paret bodde på just den adress som samtidigt fungerade som barnbördshus och hem för ett antal nyfödda barn. Kanske tröttnade spårvarnskontrollanten på ständiga barnskrik och spring av gravida kvinnor (och ammor)? Hur som helst: Johan August försvann men Mathilda fortsatte sitt viktiga värv att hjälpa barn till världen och inte minst att ordna fram fosterföräldrar eller barnhemsplatser till dem.

Tre och ett halvt år efter skilsmässan återvände den nu nära femtioåriga Mathilda von Walden till Roslagen och Norrtälje där hon bodde i kvarteret Diana ett drygt år. Under denna tid förlöste hon fem anonyma kvinnor och naturligtvis ett okänt antal "vanliga" kvinnor.

Sensommaren 1912 gick flytten till Frötuna församling och kvarteret Bryggården där Mathilda fortsatte och intensifierade sin verksamhet. Sammanlagt 64 barn till anonyma kvinnor förlöste hon i Bryggården/Frötuna åren 1912 - 1917. Förutom, naturligtvis, det vanliga klientelet. 1917 var för övrigt året då Barnamordsplakatet upphörde att gälla.

Mitt i alltihopa gifte hon sig år 1913 med änklungen och predikanten Karl Erik Ström som med sig i boet hade åtta "odöpta" barn i åldrarna tre till fjorton år. Att Ströms barn betecknades som odöpta betydde helt enkelt att de var döpta i en annan kristen församling än Svenska Kyrkan.

Mathilda avled, nästan 94 år gammal, på Emmaus den 2 maj 1954 .

Börje Nordström

*) Gustav III:s Barnamordsplakat 1778: "At Qwinna, som vill å okänd ort framföda fostret, må i sådant uppsåt lemnas ostörd, utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd: Och anser Kongl. Maj:t then olägenhet mindre, om på sådant sätt någon olofligt Häfdande skulle döljas än at, genom sträng efterfrågan i thyliskt tillfälle, betaga et blödigt sinne all utväg at dölja sin förbrytelse".
Fortsättning på sid. 12

Utvärdering av 8 st släktforskarprogram

Ett återkommande önskemål från flera medlemmar har varit att NSFF ordnar en programafton med utvärdering av de släktforskarprogram, som finns på marknaden.

Det är därför roligt att kunna meddela att tidskriften **SLÄKT HISTORIA** nu har tänkt på samma sak. I nr 2016/4 finns en mycket bra genomgång av de 8 vanligaste programmen på marknaden, med för- och nackdelar.

De testade programmen är Min Släkt, Holger, Disgen, Genny, Reunion, Mac Family Tree, Ancestry/Family Tree Maker och My Heritage/Family Tree Builder.

Efter en kort presentation av de olika programmen följer en sammanställning där man får en mycket bra överblick över de olika programmens prestanda och prisläge.

I det följande numret av tidskriften finns en värdefull sammanställning av olika digitala register och databaser, som finns tillgängliga inom olika forskningsområden.

Hit hör exempelvis gravplatser, soldater, folkräkningar, ortnamn och dödsannonser.

Artiklarna har ingått i en serie om tre delar av släktforskaren Fredrik Mejster.

Mycket läsvärt.

ArkivDigital jobbar på

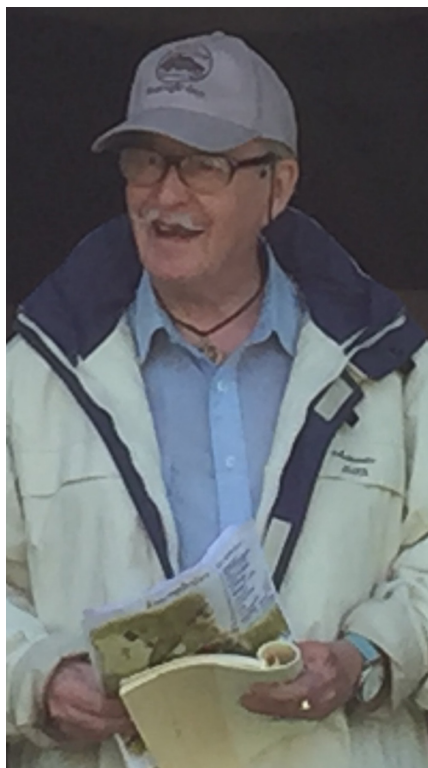
Nu presenterar man tre nya personregister över Sveriges befolkning; 1880-1920, 1950 och 1960. Vill du bara få tillgång till 1950 års register så behöver du endast det vanliga abonnemanget.

För att kunna söka personer 1880-1920, så behöver du abonnemanget *Allt-i-ett* och den nya programvaran *ArkivDigital 2.0*.

Registret omfattar samtliga personer i husförhörslängder och församlingsböcker för den aktuella tiden. Sökning sker genom namn och födelse-tid. På träfflistan markerar du den person som är intressant och du får därmed fram ytterligare uppgifter. När du klickar på länken visas sidan i husförhörslängden där personen finns registrerad. Ger oanade möjligheter att finna försvunna anfäder under denna tid.

FÖRSOMMARTRÄFF

- Kvarngården i Bergshamra

Lördagen den 4 juni samlades 25 medlemmar i Kvarngården i Bergshamra till den årliga försommarträffen. Solen sken och kaffet kunde drickas utomhus. Kvarngården inköptes av Länna hembygdsförening 1937, då också kvarnverksamheten upphörde. Byggnaden är från 1775, men gårdens historia går ändå längre tillbaka i tiden. På 1500-talet sågades här virke till svenska flottans varv i Bergshamraviken. Grunden till sågkvarnen, som revs omkr. 1890, finns ännu kvar.

Till vänster Pelle Signal, som berättade om hembygdsföreningen och gården och ovan Kvarngården som den såg ut innan den rödfärgades. Tavlan målad av Pelles far.

Ån som försåg kvarnen med vattenkraft. På 1950-talet sänktes ån vid Bergshamra så att man inte längre kunde få upp vattnet till kvarnhjulet.

Under muntert samspråk intogs kaffe och smörgås. Samma jovialiska stämning har inte alltid varit rådande i kvarnstugan. Mjölaren Johan Ericsson Bergström hittades exempelvis död i sin säng 1742 efter att ha misshandlat sin hustru.

Han var ofta inblandad i slagsmål. Hustrun försvann i och med mordet och återfanns aldrig. Sannolikt hade hon tröttnat ordentligt på sin man och låg bakom dödsfallet.

Efter information och kaffe delades deltagarna in i två grupper och under ledning av Rune Underskog och Pelle Signal fick vi nu en rundvandring i kvarn och mjölnarstuga.

För alla som inte var med på den tid vattenkraften var så gott som allenarådande, var besöket i kvarnen av stort intresse. Man fördes på ett handfast sätt tillbaka till äldre tiders tekniska kunnande. Vattenhjul och kvarnstenar i samverkan med mänsklig muskelkraft.

En mycket intressant dag under sakkunnig ledning från Länna hembygdsförening.

Roland Palmquist berättade om tillkomsten av hembygdsskriften Mora och Mörtsunda byar samt några axplock om dessa byars historia.

I Mora finns en gammal kultplats på Helgöberget, 35 m över havet. Nedanför ligger den s. k. kyrkgropen, som enligt en sägen skulle vara den plats där Morabönderna ville förlägga sockenkyrkan. Lännabyborna ville dock lägga kyrkan vid den gamla marknadsplatsen och så blev det också.

I Mörtsunda fanns ett tegelbruk startat av Jacob Flaxén. Fattighuset i Penningby är byggt av tegel från Mörtsunda och bekostat av Krisitna Beata Lilje på Penningby.

Skriften finns att köpa hos Länna hembygdsförening.

Penningby slott och dess ägare

Pitingaeby, som tolkas som "deras by som bodde i pitan (dalgången)" ägdes på 1300-talet av två bröder Nils och Botulf Bovessöner. Man anser att Penningby är ett av de få slotten i Sverige som uppförts av enskilda personer under Gustav Vasas tid. Penningby dominerade bygden både genom sitt strategiska läge och genom sitt gårdsinnehav i många byar.

Fredric Wilhelm Radloff, född 1765 i Mouhijärvi, död 1838 i Norrtälje, var läkare och topograf. Radloff blev 1782 student i Uppsala, 1788 medicine licentiat och doktor samt 1789 provinsialläkare på Åland och 1799 transporterad till Norrtälje distrikt av Stockholms län. År 1802 disputerade han i Uppsala för adjunktur i medicin, blev 1804 ledamot av Vetenskapsakademien, erhöll 1805 professors titel.

Radloff gjorde sig känd för sina topografiska arbeten Beskrifning öfver Åland (1795) och Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län (två delar, 1804-05). I den andra delen beskriver han Penningby och dess ägarlängd, vilken jag citerar ordagrant nedan. Namnen är många och en hel del av dem välbekanta. De inledande raderna i beskrivningen som följer skiljer sig ifråga om namnets förklaring ovan.

”Namnet Penningby härledes i Dijkmans Buahaiti af Benning, som betyder backe. Troligen är Penningby samma Pitingaby i Länna socken, som tillfallit kronan i böter, och hvarpå Sune Halstanson gaf abedissan i S. Klara Richissa K. Magni dotter inhemulan år 1339 och som vidare stadfästades af konungen d. 21 oktober 1340. En markland jord i Penningby gaf Erik Jakobsson år 1418 till Jörans Hospitalet, som byggdes på Normalm; han hade erhållit detta gods af Jon Bengtsson.

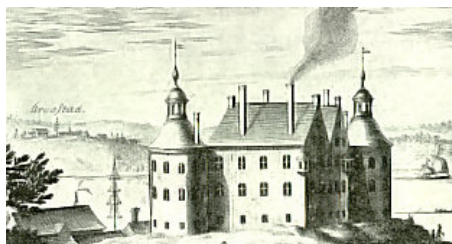
Karl Thordson Bonde, som var riddare och riksråd under konung Erik af Pommerns regering, skref sig till Penningby och skall vara begrafven i Länna. Riksmarsken Thord Karlsson Bonde skref sig till Penningby och Tuna. Han var konung Karl Knutssons förnämsta stöd, och Rimkrönikan säger om honom:

*'Han var ärlig och opsatig man,
så att ingen annan med skäl säga kan.
Hans tokt med snill och klokhet var
och innan strid stor prijshet bar',*

och då han mördades år 1456, att: 'all Sveriges makt hon gavs där vid.'

Nils Boson Sture, gift med Karl Bondes dotter Brita, blef sedan ägare af Penningby och efter honom Svante Nilsson Sture och Sten Sture den yngre, Sveriges riksföreståndare. Stures änka Kristina Gyllenstierna gifte sig 1527 med Johan Thureson Ros till Lindholmen och deras i sten huggna vapen, som varit uppsatt öfver porten till Penningby stenhus, förvaras ännu vid gården. Johan Ros afstod Penningby till sin broder Lars emot Björnö, som ärfdes efter tredje brodern, domprosten Jöran Thureson. Lars Ros' dotter Brita blef gift med riksrådet Lars Fleming till Sundholm, som afled 1561.

Egendomen ärfdes af dottern Elina, gift med riksrådet Klas Bjelke till Wik. Genom gifte med deras dotter Margareta hade först riksmarsken Axel Ryning och sedan riksdrotsen Gabriel Gustafsson Oxenstierna denna gård. När han dog barnlös, ärfdes egendomen af brodern Erik Bjelke och pantsattes 1636 till Rosenstierna, men inlöstes af svågern riksrådet Herman Fleming, som sålde gården 1657 till riksrådet greve A. Torstensson och denne herre åter 1681 till riksmarskalken greve J. G. Stenbock. Efter hans död 1705 gick gården i arf till systerdottern Kristina Beata Lilje och sedan till hennes son i första giftet, kanslirådet Joh. Gab. Sack.

Penningby slott ur Erik Dablbergs Suecia antiqua et hodierna. Planschverket börjde ges ut för försäljning 1716 och återspeglade Sverige under stormaktstiden på 1600-talet.

Hans dotter Eva Katarina blef gift med öfversten greve Erik Brahe, och hans son, löjtnanten greve Per Brahe, utlöste egendomen av medarfvningarna och sålde den 1767 till generalen m.m. friherre Fabian Wrede. Majoren och riddaren af K.S.O. friherren Kasper Wrede köpte Penningby d. 22 nov. 1793 och försålde gården till landshöfdingen greve Gust. Fred. von Rosen i oktober 1803.

Penningby slott idag. Inte lika ståtligt som i Dablbergs version.

Eftersom boken som citerats är skriven 1804-1805 så slutar ägarlängden 1803. Boken finns att låna på bibliotek och den är mycket läsvärd med beskrivningar av de flesta socknarna i nuvarande Norrtälje kommun.

Återgivet av Roland Palmquist, 2016

Ny form av sockenträffar?

För många år sedan i NSFF anordnade vi återkommande anbytarträffar där deltagarna ombads ta med information om sin släkt och även anmäla i förväg till styrelsen vilka socknar och släkter de ville utbyta information om.

Så småningom kom allt mindre folk till dessa träffar och de lades ned. Anledningen finns nog att söka i Internet och lättheten att etablera kontakt via mail och digitala anbytarforum

Nu har styrelsen fått vissa propåer från medlemmar om att starta någon form av sådana träffar igen.

Styrelsen vill således pejla intresset bland medlemmarna för detta. Vår tanke är att man exempelvis under mingelträffarna, som vi har varje verksamhetsår, skulle kunna ange en eller två socknar vid varje träff där medlemmarna tar med sig frågor och forskningsunderlag för utbyte med andra medlemmar.

Hör av er till styrelsen om ni tycker att detta förslag är bra så återkommer styrelsen med mer information senare.

Porträttet

Birger Ahlrén på Yxlan

Den 20 juli 2016 skulle Birger Ahlrén ha blivit 100 år. Blidö sockens hembygdsförening bjöd den dagen in Kolsviksbor och andra som har uppskattat den stora släkt- och bygdeforskaren till en minnesträff.

Birger hade ett enormt intresse för Blidö sockens historia, ja det spred sig även till närliggande socknar. Född i Stockholm 20 juli 1916. Hans släkt kom från södra Dalarna, en socken som heter By, och ändå var det vår skärgård som band hans stora intresse.

Så länge han arbetade på Vattenfall var det på fritiden han grävde i arkiven, och det var på somrarna som han bodde i Kolsvik på Yxlan. Efter pensionen flyttade han och hustrun Violette ut för gott i början av 80-talet.

Tack vare initiativ av Yxlö byalag kunde Birgers arkiv räddas och har sedan stått i Yxlö bygdegård men kommer under 2016 att överföras till Norrtälje Stadsarkiv. Det består av ett stort antal A4-pärmar och kollegieblock. Hela materialet har sorterats och ställts upp i en ordning som jag tror Birger skulle acceptera. En översikt över arkivet och innehållsförteckningar för de olika delarna, pärmar och arkivboxar, finns att läsa i Bloggen om Blidö (<https://blido.wordpress.com>)

Ett av hans allra första forskningsresultat som vi känner till är en 3-poängsuppsats från Historiska Institutionen på Stockholms Universitet. Den är från 1986, och är en jämförande undersökning av några byordningar i Uppland. Syftet med undersökningen var att undersöka byordningssituationen i Blidö socken. Av sammanfattningen framgår det att motiven för tillkomsten var att "Åstadkomma en bättre ordning med fasta regler för gemensam efterlevnad" och "att undvika dyra och tidspillande resor till häradsrätten".

Han startade sitt stora arbete före datorernas tid och det fanns inga program som idag gör det enkelt att samla och koppla ihop dessa uppgifter till släkttavlor och släktbeskrivningar. Han gjorde ett fantasiskt arbete när han skrev av alla Blidös kyrkböcker, som en av hans släktforskarvänner, Hans Wester, sedan förde över till

Birgers stora arkiv, som nu är ordnat och förtecknat och skall överföras till Norrtälje stadsarkiv.

Foto: Palle Lindkvist

Excel-ark. Detta är nu sökbart för forskare som jobbar med Blidö, och tillgängligt på Bloggen om Blidö. De flesta av de 80-talet (!) släkttavlor som han gjorde har han knäpat ihop för hand med blyerts.

I januari 1994 hade han med ett studieförbundet satsat att hålla 10 hembygdskvällar. Han hade skrivit utförliga manus till sju av kvällarna som han själv skulle ta hand om. Två av kvällarna berättade Bosse Wiklund, dåvarande hembygdsföreningens ordförande, om skutor och seglats härute i gångna tider. Birgers föredrag är välformulerade och innehåller många intressanta beskrivningar av gångna tider. De är skrivna för 20 år sedan, men det allra mesta är lika aktuellt i dag ur historisk synpunkt. Mycket läsvärt. De 7 föredragen som Birger hade präntat ner på maskin och eller skrivit ut på inte alla gånger bra skrivare är nu utskrivna med modern teknik, med infogande av de handskrivna tilläggen.

I pärmen "Hembygdskvällar" fanns också avskrifter av tingsprotokoll om fattigvårdsbestämmelser 1822, om Sexmäns uppgifter i socknen och om fabriker Wikström donation m m. Från en bystämma i Kolsvik 1995 finns det manus till vad han berättade om Kolsviks bys utveckling efter Storskiftet 1827-33 fram till 1995 och tillika om Kolsviks byalag. 1999 planerade och genomförde Birger en Byvandring i Kolsvik. Den var välplanerad och ett noga genomarbetat manus finns bevarat.

Han spelade också in intervjuer på band. Det var med gamla vänner som kunde berätta om livet kring förra sekelskiftet. Algot Södergren i Kolsvik på Yxlan och Oskar Andersson i Bergshyddan på Blidö

m flera. Södergren som dog några månader senare 99 år gammal hade ett otroligt minne att dela med sig av och Oskar Andersson som berättade sammanhängande den ena episoden efter den andra.

Med anledning av Birger Ahlréns 100-årsdag har Blidö Sockens Hembygdsförening låtit sammanställa ett urval av texter hämtade ur hans arkiv. De har givits ut i två häften (ett med manuset till hembygdskvällarna, ett annat med hans 3-poängsarbete och om Blidö kyrka m m). Häftena började säljas den 20/7 för 100 kr st.

Förutom denna sammanställning av texter har Birger som medlem i Blidö Sockens Hembygdsförening haft många inlägg i de gångna årskrifterna. Dem kan man läsa via föreningens hemsida.

Palle Lindkvist

Vem vill du läsa om i Porträttet?

Reportageserien *Porträttet* påbörjades i förra numret.

Läsarna inbjudes nu att komma med förslag på personer som ni vill veta mer om.

Hör av er till redaktionen med förslag, så tar vi kontakt för vidare diskussion om en artikel.

HENRIK MENANDER -

EN PIONJÄR INOM ARBETARRÖRELSEN

Den 28 september höll NSFF höstupptakt på stadsarkivet med ett föredrag av Willy Menander om hans farfars far, den kände arbetarförkämper *Henrik Menander*.

Huvuddragen i denne mans spännande liv, som det framgick av föredraget skall tecknas nedan.

Henrik föddes år 1853 och kom under sitt liv att verka som skald, korkskärare, tidningsman och förbundsorganisatör.

Hans föräldrar, Anders Henriksson och Inga Nilsson var statare i Fuglie nära Malmö. 1860 började Henrik i skolan i Haglösa by, där han gick i två terminer under vinther halvåret.

1866 flyttade familjen till Malmö och Henrik fick 12 år gammal, arbete på en fabrik. Efter några år antogs han som lärling till korkskärare. 1874 fick han sitt gesällbrev, bytte namn till Menander och flyttade till Köpenhamn. Han invaldes i styrelsen till en fackförening för korkskärare i Köpenhamn, en förening som han också var med om att bilda.

I december gav han sig ut på sin

gesällvandring. Under denna tid kom han också i kontakt med den socialistiska politiska rörelsen.

1875 flyttade han från Köpenhamn till Hamburg, vandrade vidare längs Rhen genom Holland och Belgien till Bryssel, där han stannade en tid för att slutligen nå Paris 1877 där han kom att stanna i sex år.

Under sin gesällvandring skrev han dikter och reportage som han sände till Sverige. 1883 återvände han till hemlandet och Göteborg där han fick kontakt med August Palm. Han var där med att bilda en arbetarklubb och blev dess förste ordförande 1884.

Detta år flyttade han tillbaka till Malmö där han medverkade i August Palms nystartade tidning Folkviljan. 1885 flyttade Henrik till Köpenhamn igen för att arbeta vidare i Folkviljan, men tidningen lades ned och Palm startade detta år tidningen Social-Demokraten i Stockholm. Detta år skrev Henrik också *Arbetes Söner*, som sjöngs första gången i Malmö vid en utflykt med socialdemokratiska aktivister. Sången blev genast mycket populär. Den publicerades första gången i Social-Demokraten den 29/9 1885.

När Axel Danielsson 1887 grundade tidningen Arbetet medverkade Henrik som Köpenhamnskorrespondent. 1892 flyttade familjen till Malmö; han hade 1888 gift sig med danskan Hanne Jensen. När LO bildades 1898 valdes Henrik till ordföranden Fredrik Sterkys personlige suppleant.

1902 översatte Henrik *Internationalen* till svenska. 1915 fick han pension och samma år gavs diktsamlingen *Socialistiska sånger och dikter* ut. 1917 gick Henrik ur tiden, som en av tidens stora arbetarförkämpar. /Urban Johansson

Till arbetarne!

Mel.: Upp genom luften,
Bort öfver hafven.

Arbetets söner, slutan er alla
Till våra bröder i Syd och i Nord!
Höran I ej huru mäktigt de skalla
Ut öfver världen, befrielsens ord?

Ur den förnedrande
Trälldomens grift,
Upp till en hedrande
Ädel bedrift!

Oket, med påskriften: "bed och försaka".
Länge oss nedtryckt i mörker och nöd:
::: Människoyärdet vi fordra tillbaka.
Kämpa för rättvisa, frihet och bröd :::

Ikke naturen hårdhänt har dragit
Gränser, som skiljer fattig och rik:
Hjertlöst har makten under sig slagit
Alla dess gåfvor, rofdjuret lik.
Mot den förödande
Guldkalvens stod
Kämpen med glödande
Känslor och mod!

Käckt mot förtrycket ett värn vi oss
dana
Stridsropet genom nationerna går.
::: Fylken Er under vår enighets fana.
FälLEN ej modet, och segren är vår! : :
H. M—r.

August, Emanuel Brahm

- sjöman, fotograf, uppfinnare

Nedan återges Anita Anderssons artikel om sin morfars August Emanuel Brahm f. Karlsson liv. Det var en färgstark person och Anita återger ett mycket spännande levnadsöde. Anitas adress är Lilla Dalvägen 8, 442 98 Kode.

Modern var Greta Cajsa Mattsdotter född 1842 Massum Väddö. Fadern August Karlsson var född 1836 i Ödes-
hög. Föräldrarna gifte sig 1863 i Väddö och bosatte sig i Massum. De fick fyra pojkar. Carl Johan Leander 1864, **August Emanuel 1866**, Mattias Erik 1869, Oscar Hilmer 1871. Modern dog i juli 1873.

Fadern anställde då en hushållerska, men pojkarna tyckte inte om henne. De fick bara sitta uppradade på kökssoffan, när hon utförde sina sysslor. En av bröderna skulle vistas hos sin fadder, men kom snart hem igen, för han trivdes inte där. Fadern gifte om sig 1874 med Kristina Wilhelmina Andersdotter från Ortala.

Morfar fick fyra bröder till och en syster. Viktor Alfred 1875, Gustaf Axel 1877, Frida Kristina 1880, Otto Ferdinand 1882, Carl Henning 1884.

När morfar var 14 år och läst fram för prästen, började han som kock på skonaren Konrad. Hans far gav honom ett råd inför sjöfarten, han sa till morfar att om han kände sig sjösjuk skulle han skopa upp saltvatten och dricka. När de kom ut på öppet vatten och skutan började gunga gjorde morfar så. Tack vare detta blev han aldrig sjösjuk under sina år till sjöss, enligt vad han sa.

Februari 1884 flyttade han till Ekerö för att bli fiskardräng. På vintern åkte de kälke på isen in till Stockholm med fångsten. Sommardag körde de med oxar. Oxarna var tröga, särskilt en som hade hornen bakåt. Den kallades för motvind. Morfar ville åter ut på sjön. Mönstrade på briggen Carolus, som timmerman. En resa han berättade om var på väg från England till Sverige med last av antracit. De råkade ut för en rykande sydostlig storm, när de gick för fulla segel. Kapten och styrmannen var onyktra, men fick mannarna

att gå till väders för att bärga seglen. Bredgångar och båtar spolades bort. De miste ena bramseglet på stormasten. Allt utom vindmöllan var gammalt på båten. Nu gick gaffelbommen över och rev bort två av vingarna på möllan.

Skepparen hade nykrat till och bad om hjälp. Morfar gick upp på möllan och lyckades skifta de två återstående vingarna, så det blev som en flygmaskinspropeller och sydde med stålsvajer. Möllan höll. Två och ett halvt dygn gick de i den höga sjön innan vinden mojnade. De fick nu gå till kojs efter att inte sovit på hela tiden, men de hann inte mer än komma in förrän konstapeln ropade. Alle man på däck, skutan håller på att sjunka. De lyckades pumpa den läns och gå ner i lastrummet där kolet förskjutits åt ena sidan. Till slut fick de skutan på rätt köl.

Efter några år mönstrade han av i Salmis Haparanda. Där tog han plats som telefonarbetare. Han klättrade i telefonstolpar och drog ledningar söderut genom Norrland.

I Sundsvall i mitten på 1890-talet anmälde morfar sig som frivillig, att hasa sig fram på den mellersta av tre kablar, som gick i bredd, för att häkta klammer på en stålsvajer mellan det fem våningar höga hotell Knaust och posthuset. För detta fick han ett tillägg på tjugofem öre i timman, men lönsamheten blev inte stor, för byxbaken strök med. Inom Sundsvallsdistriktet byggde morfar telefonstationer, fick uniform med blanka knappar.

I Sundsvall träffade han även min **mormor Janna Kristina Eriksson född 1873** i Stokke Norge, men vuxit upp på Alnön. De gifte sig i Sundsvall 1894. Där föddes dottern Vivan Eleonora 1895. Familjen flyttade till Östersund 1896, där fortsatte morfar vid telegrafverket. I Östersund föddes sonen Ture Emanuel 1896 och min mamma Solveig Greta Ingeborg nyårsaf-ton 1901.

1904 flyttade familjen till Hornsgatan Stockholm. År 1909 utökades familjen med en son Åke Emanuel. Morfar arbetade på telegrafverkets verkstad på Mosebacke. Samtidigt var han biografmaskinist, vid en del av de första biograferna

i Stockholm bl.a. Chicagobiografen och Brunkebergsteatern.

Ågaren skaffade en filmkamera från Paris, med den filmade morfar journalfilmer som visades på biograferna. Han filmade kung Oscar när han metade vid Norra Vindön, men när adjutanten satte mask på kroken fick han inte filma. En kombinerad bil och ballongtävling på Gärdet. När kronprins Gustav Adolf fyllde tre år 1909 hade han biografvisning på slottet.

Brahm med frun t.v. och dottern Greta.

Han besökte konstnären Bruno Liljefors på Bullerön och filmade en tam björnung. Den filmen finns i familjens ägo. Liljefors barn leker ganska vilt med björnungen.

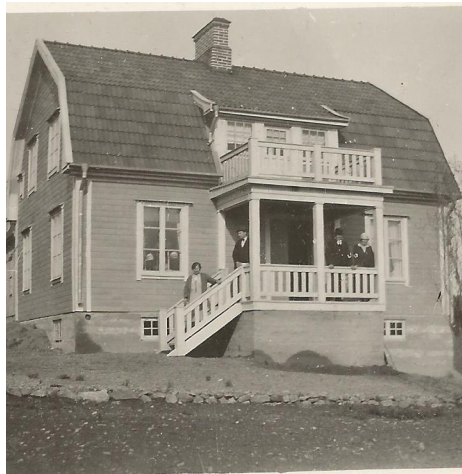
1912 följde han med på fartyget Sagas Runöfärd. Sagas båtfärd gick till Vaxholm, Dalarö, Runö, vidare till några Skånska städer, Köpenhamn och Roskilde. (Filmen finns att se på nätet).

I Stockholm fick han förfrågan av sin chef ingenjör Schönning om han kunde klättra upp på riksdagshusets tak och fästa en åskledare på Moder Svea. De kände till att han klättrat i fartygsmaster och inte var rädd för höjder. Han brukade skoja om att han borrar hål i huvudet på Moder Svea

Morfar var mycket tekniskt intresserad och gjorde flera uppfinningar. Aluminiumlödning, en stickmaskin t ex. Den främsta var dock ett skydd på telefontratten. Han märkte att snus och orenlighet samlades i taltratten, skyddet förhindrade detta. För det patentet fick han 10 000 kr. L M Eriksson tog i Brahms namn världspatent

omkring 1906.

Båda sönerna dog i Stockholm Ture av hjärnhinneinflammation 1911 och Åke blev påkörd av en automobil 1915. 1920 gick flyttlasset åter till Väddö och Elmsta. 1925 flyttade familjen in i eget hus i Norrsund. På Väddö var han verksam som elektrisk montör. Cyklade även runt bygden och läste av elmätare hos abonnenterna.

Huset som Brahm byggde i Norrsund, Väddö

Efter hustruns död 1942, blev det ensamt i huset. Då flyttade mina föräldrar och mina två äldre syskon in hos honom. Nu fick han sällskap av en barnfamilj, dessutom hade min mamma en modeaffär och sydde hattar mössor i en del av huset. Morfar kunde vid 80 års ålder ännu klättra i ledningsstolpar om det krävdes.

Morfar var medlem av Sjöfartsminnesföreningen han var även med i styrelsen. Jag minns när han på 1950-talet satt vid sin arbetsbänk och lagade diverse elektriska prylar som folk lämnade in som inte fungerade, mest stryckjärn. För mig som då inte börjat skolan än berättade han ofta upplevelser från sitt händelserika liv. Det var som att lyssna på sagor.

Brahm på sin 80 årsdag

Ett återkommande projekt som intresserade, var att försöka tillverka en evighetsmaskin perpetuum mobile. Han sa 90 år gammal, jag vet att det inte går, men det är roligt att försöka.

När morfar var 93 ramlade han och bröt lårbenshalsen. Sin 94:e födelsedag firades på Norrtälje lasarett med tårtkalas för släkt, personal och patienter på avdelningen. Han kom hem till Norrsund på hösten samma år. På nyåret blev han sängliggande och avled lugnt och stilla den 15 januari 1961.

Anita Andersson

Fortsättning från sid. 5

******) Barnmorskereglementet (1856)
"Hemtas Barnmorska till hemlig förlossning, eller mottager hon hos sig barnaföderska, som önskar vara okänd ware Barnmorska förbjudet att söka barnafaderns namn, eller qwinnan någon uppgift, som härmed kan ega sammanhang, aflocka eller aftwinga. Än skönt förlossningen warit hemlig, må dock Barnmorska hwarken sjelf undandölja barnet, eller till sådan åtgärd biträde lemna.--- Wid hemlig förlossning bör Barnmorskan för öfrigt råda qwinnan att uppteckna sitt namn och hemwist å ett papper, hwilket, af henne försegladt, förelägges den prest, för hwilken hon ofördröjligen skall förlossningen anmäla --- Sedan detta papper blifwigt med wederbörlig anteckning och prestens sigill förset, bör qwinnan uppmanas att, för sin såwäl som barnets framtida säkerhet, samma papper noga förwara."

*Gustav III (1746-1792)
Inte bara teaterkung*

Arkivens Dag

den 12 november kommer traditionsenligt att genomföras också på Norrtälje stadsarkiv mellan kl. 11-15.

Norrtälje Släktforskarförening medverkar med hjälp till nybörjare och andra forskare, läsning av gammal stil mm.

Palle Lindkvist från Blidö hembygdsförening kommer att visa innehållet i Birger Ahlréns arkiv, som nu överlämnats till stadsarkivet.

Urban Johansson föreläser över ämnet "Människor jag mött i arkiven".

Kaffeservering och tipsrunda.

Norrtälje Fornminnes- och hembygdsförening meddelar att de genom ArkivDigital låtit digitalisera Norrtälje rådhusrätts småprotokoll, serie AII i arkivförteckningen.

Dessa innehåller fastighetshandlingar för staden med lagfarter, in-teckningar, bouppteckningar mm.

Materialet finns således tillgängligt för läsning på ArkivDigital.

NSFF:s hemsida

Vår webmaster Björn Bergström efterlyser bidrag till vår hemsida.

Vi kan se av besöksstatistiken för vår sida att intresset har mattats och vi inser att vi måste göra något åt detta.

Ett sätt vore att våra medlemmar skriver korta inslag om sin forskning, som vi under en särskild vinjett kan publicera fortlöpande. Det behöver inte vara något märkvärdigt, vi har alla något att berätta. **HÖR AV ER!**